

Venetsia on täynnä kuvauksellisia yksityiskohtia.

Venetsia on oma maailmansa

12.10.2024 14.00

Venetsiassa on turha edes yrittää olla eksymättä. Lukemattomat kujat, sillat ja kanaalit vain hymähtävät kaikenlaisille yrityksille tulla hallituiksi. Hienostunut La Serenissima paljastaa parhaat kasvonsa matkailijalle, joka heittäytyy suosiolla arvoituksellisen emäntänsä vieteltäväksi. Aidoimmillaan kaupunki näyttäytyy talven hiljaisina kuukausina.

Teksti ja kuvat: NETTA SAURI

Faktoja pursuavien opaskirjojen sijasta tähän taiteelliseen kaupunkiin voi tutustua lukemalla muutaman klassikkoromaanin tai jos haluaa päästä helpommalla, katsomalla niihin perustuvan elokuvan. Kirjailijat kertovat Venetsian historiasta periaatteessa saman kuin tietosanakirja, mutta elävämmällä tavalla. Ne avaavat lukijalle maailman, jota hallitsevat raha, rakkaus sekä tietysti vesi.

William Shakespearen näytelmä *Venetsian kauppias*, *The Merchant of Venice* noin vuodelta 1598 vie meidät kaupunkivaltion suuruuden aikaan. Näytelmä kertoo varakkaasta kauppiasta Antoniosta, joka rakastunutta ystäväänsä auttaakseen lainaa rahaa juutalaiselta Shylockilta - ja siitä, miten käy, kun onni merillä kääntyy ja tulee aika lunastaa erikoinen lupaus. Näytelmä käsittelee sydämen valintoja sekä ihmisyyttä ja muistuttaa, ettei kaikki ole kultaa mikä kiiltää.

Venetsian tasavalta oli keskiajasta renessanssiin merkittävä merivalta ja kaupankäynnin, etenkin mausteiden ja silkin keskus. Kaupungin menestys perustui sen itsenäiseen ja strategiseen asemaan Adrianmeren pohjukassa, idän ja lännen välissä.

Koska kauppa kukoisti rauhan aikana, venetsialaisia kiinnosti sotiminen ainoastaan reittiensä ollessa uhattuina. Mahtavan laivaston rakentaminen ja ylläpito keskittyi vuonna 1104 perustettuun Arsenale di Veneziaan, joka oli vuosisatojen ajan Euroopan suurin teollisuuskompleksi. Sitä voidaan siis pitää nykyaikaisen tehdaslaitoksen edelläkävijänä.

Venetsialaiset, joita johti vaaleilla valittu *doge*, arvostivat sivistystä ja asennoituivat uskonasioihin varsin kiihottomasti. Näin ollen esimerkiksi juutalaisilla oli tasavallassa suhteellisen hyvät oltavat. Heidän tuli kuitenkin asua omalla alueellaan Venetsian ghettoissa, joka on Euroopan vanhin juutalaiskaupunginosa.

Kaikkialle levinnyt lainasana on ilmeisesti saanut alkunsa samalla saarella sijainneesta valimosta. Venetsiasta kehkeytyi 1400-luvun lopulla myös merkittävä kirjapainokeskus, eikä liene yllättävää, että juuri täällä painettiin ensimmäinen nykyaikaista kirjanpitoa käsittelevä teos.

Latinan *credit* viittaa luottamukseen, johon kaikki lainananto perustuu. Ihmisen yllättävissä kiemuroissa tärkeitä ominaisuuksia ovat kuitenkin myös armollisuus ja kohtuus, mikä on yksi *Venetsian kauppiaan* teemoista.

Adrianmeren kuningattaren kohtaloksi koituivat uuden ajan löytöretket, ennen kaikkea meritien löytyminen Intiaan. Idänkauppa, jota venetsialaiset olivat hallinneet vuosisatojen ajan, siirtyi 1600-luvulla Portugalille. Ruttoepidemia tekivät omaa tuhoaan vieden esimerkiksi vuonna 1630 kolmanneksen Venetsian 150 000 asukkaasta.

Sairauden muisto elää yhä kaduilla: ruttolääkärin korpimainen naamio ja musta kaapu saattavat kurkistaa naamioliikkeen ikkunasta ja muistuttaa pahaa-aavistamatonta matkailijaa oman elämän rajallisuudesta. "Nauti niin kauan kuin voit", tummanpuhuva asu tuntuu sanovan.

Silloin on parasta mennä ostamaan maukas italialainen jäätelö.

Ruttolääkärin korpimainen naamio ja musta kaapu saattavat kurkistaa naamioliikkeen ikkunasta ja muistuttaa matkailijaa oman elämän rajallisuudesta.

Serenissima.

Venetsia reagoi poliittisen ja taloudellisen valtansa menetykseen vaihtamalla vapaalle. *Settecento*, 1700-luku, oli kauneuden ja nautintojen vuosisata. Ajan hienostuneen holtiton henki kiteytyy kenties parhaiten Venetsiassa vuonna 1725 syntyneen **Giacomo Casanovan** elämässä. Casanova oli monella tavalla lahjakas taiteilija ja seikkailija, joka heittäytyi eurooppalaiseen seurapiirielämään luottavaisesti kuin kissa, joka putoaa aina jaloilleen. Casanova kirjoitti elämäkertansa *Histoire De Ma Vie* piristääkseen vanhuusvuosiensa, jotka hän vietti kirjastonhoitajana böömiläisessä Duxin linnassa.

Casanovan tarina on värikäs kuin karnevaaliasu - ja kenties yhtä petollinen. Jos elämä on yhtä näytelmää ja naamiota voi vaihtaa tilanteen mukaan, mikä on enää totta? Vai kykeneekö taidokkaaseen leikkiin ainoastaan itselleen rehellinen ihminen, sellainen, joka tuntee omat kasvonsa läpikotaisin?

Casanovan sanotaan olleen inspiraation lähde **Wolfgang Amadeus Mozartin** oopperalle *Don Giovanni*, jonka libreton kirjoittanut **Lorenzo da Ponte** oli kotoisin - yllätys, yllätys - Venetsiasta. Kaupungista on kotoisin myös yksi *Commedia dell'Arten* kuuluisimmista nimistä, näytelmäkirjailija **Carlo Goldoni**, joka tunnetaan muun muassa komedioista *Majatalon emäntä* ja *Kahden herran palvelija*.

Verhoutuminen ei ollut Venetsiassa ainoastaan näyttelijöiden etuoikeus, vaan myös tavalliset ihmiset saivat tiettyinä talven kuukausina piiloutua naamion taa, käytännössä puolet vuodesta. Vaikka maski poisti luokkarajat ja edisti tavallaan tasa-arvoa, saattoi se houkutella myös väärinkäyttöön. Se, että jopa nunnat hallitsivat viettelyn tai ainakin viettelystä tulemisen taidon, oli viesti jo piilevästä rappiosta. Venetsialaisten elämäniloinen hymy hytyi lopullisesti **Napoleon Bonaparten** armeijan saapuessa kaupunkiin 12. toukokuuta 1797, hieman ennen Casanovan kuolemaa. Yli tuhannen vuoden ajan itsenäisyyttä nauttinut tasavalta joutui taipumaan ensin Napoleonin, sitten Itävallan alaisuuteen. Tätä jatkui aina vuoteen 1866, jolloin Venetsiasta tuli osa Italian kuningaskuntaa.

1800-luvun Venetsia oli kuin entinen lady, jolta oli viety niin asema kuin viehätysvoima. Jotakin oli kuitenkin jäljellä, nimittäin hyvistä ajoista jääneet muistot, kuten upeat palatsit, taideteokset ja kiistan omaleimaisuus.

Ne alkoivatkin nyt houkutella paikalle niitä, joilla oli asemaa uuden ajan Euroopassa: matkustamisesta innostunutta englantilaista ylä- ja keskiluokkaa sekä uusrikkaita Atlantin takaa.

1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun henkeen voi sukeltaa lukemalla esimerkiksi yhdysvaltalaisen **Henry Jamesin** tai englantilaisen **E. M. Forsterin** romaaneja, joista tunnetuin lienee elokuvanakin ihastuttava *Hotelli Firenzessä, A Room with a View* vuodelta 1908.

Mikä on romanttisen rappion kaupungin oma kohtalo, tuleeko se uppoamaan puolisonsa meren syliin tai kenties jähmettymään nähtävyyksiksi?

The Grand Tour mannereurooppalaisen taiteen ja antiikin syntysijoille oli alussa mahdollinen vain niille, joilla oli paljon sekä aikaa että rahaa. Todelliseksi muoti-ilmiöksi se muuttui vasta rautatielaitoksen kehityttyä. Venetsia, jota ei ollut koko pitkän historiansa aikana voinut lähestyä muutoin kuin vesiteitse, yhdistettiin rannikkoon rautatiesillalla vuonna 1846.

Liikkumisen uusi nopeus ja helppous johti myös matkatoimistojen syntyyn, joiden isänä voidaan pitää englantilaista **Thomas Cookia**. Mittava edustus maailmalla ja esimerkiksi sellainen keksintö kuin matkashekkit toivat matkaajalle uudenlaista turvaa.

Henry Jamesin *The Wings of the Dove* vuodelta 1902 on tarina kahdesta englantilaisesta rakastavaisesta, Kate Croysta ja Merton Densherista, joilla on kaikkea muuta paitsi rahaa ja sen tuomaa vapautta.

Kun kuvioihin astuu opporikas nuori amerikkalainen perijätär Milly Theale, jolla on kaikkea muuta paitsi terveyttä, asetelma on valmis juonittelulle. Vaikka rahan ja rakkauden kohtalokas leikki sijoittuu enimmäkseen Lontooseen, toimii verevempien osien näyttämönä kaiken nähnyt Venetsia. Sanotaan, että Milly-perijättären vuokraaman palatsin esikuvana on toiminut Palazzo Barbaro, jossa James Venetsiassa ollessaan itse asui ja kirjoitti.

Näkymä San Toman vaporettopysäkillä.

Elämää taivaan ja veden välissä.

Intohimon katu.

Suhde veteen tuo mukanaan ikuista jaakobinpainia ja arvuuttelua, toisaalta sen läsnäolo on kaupungin koko olemassaolon ja viehätyksen salaisuus.

Kenties kuuluisin - ja todennäköisesti ankein - Venetsiaan sijoittuva kertomus on saksalaisen **Thomas Mannin** novelli *Kuolema Venetsiassa, Der Tod in Venedig*, 1912. Tämäkin tarina kertoo ulkomaalaisesta matkailijasta, hillityn arvokkaasta kirjailijasta Gustav von Aschenbachista, joka tuntee olevansa loman tarpeessa ja päätyy Venetsiaan. Kaupungin kuuma henki herättää saksalaismiehen tukahdutetut tunteet ja saa tämän rakastumaan kohtalokkaasti. Rakkaustarina tosin on hieman poikkeuksellinen ja tapahtuu ennen kaikkea vanhenevan miehen omassa päässä, kirjailijan intohimon kohde kun on täydellisen kaunis, 16-vuotias puolalaispoika Tadzio.

Mannin tarina sijoittuu pääosin Lido di Veneziaan hiekkaisalle saarelle, jonne on Venetsian keskustasta noin viidentoista minuutin venematka. Lido heräsi kukoistukseen vasta 1800-luvun jälkipuolella, jolloin paikallinen yläluokka löysi rantaelämän ilot. Pitkulaiselle saarelle nousi huviloita ja hienoja hotelleja, joista maineikkain, vuonna 1900 rakennettu Hotel Des Bains, oli Mannillekin tuttu. Saaresta tuli trendikäs rantakohde, ja nykyään se tunnetaan ennen kaikkea Venetsian loppukesäisten elokuvafestivaalien tapahtumapaikkana.

Kuolema Venetsiassa... vai Venetsian kuolema? Mikä on romanttisen rappion kaupungin oma kohtalo, tuleeko se uppoamaan puolisonsa meren syliin tai kenties jäähmetyttämään nähtävyydinsä dinosaurukseksi? Etenkin talvikuukausina esiintyvä *aqua alta* eli korkean veden ilmiö on Venetsian keskustan noin 60 000 asukkaalle tuttu ja he osaavat elää sen kanssa, mutta moni on myös paennut mantereeseen nykyaikaan helpomman elämän pariin.

Suhde veteen tuo mukanaan ikuista jaakobinpainia ja arvuuttelua, toisaalta sen läsnäolo on kaupungin koko olemassaolon ja viehätyksen salaisuus. Mitä olisi Venetsia ilman veden liplatusta gondolin mustaa kylkeä vasten, auringon välkehdintää kapeassa kanaalissa tai lokin lentoa laguunin yllä?

Lukemattomien niin todellisten kuin fiktiivisten, onnellisten kuin onnettomien rakkaustarinoiden kaupunki tietää, että huomista on turha murehtia. Se tulee kuitenkin, ja harvemmin ennustettavissa olevalla tavalla. Tärkeintä on elää tässä ja nyt.

Elokuvia, jotka tarjoavat visuaalisen matkan Venetsiaan:

The Tourist (2010, ohjaus **Florian Henckel von Donnersmarck**): **Angelina Jolie** ja **Johnny Depp** juonittelevat rahasta ja rakkaudesta upeissa puitteissa. Elokuvasa astutaan muun muassa legendaariseen Danieli-hotelliin.

Casanova (2005, ohjaus **Lasse Hallström**): **Heath Ledgerin** näyttelemä Casanova kohtaa veroisensa naisen lämmintehkeissä elokuvassa, jolla on yllättävän onnellinen loppu.

Venetsian kauppias (2004, ohjaus **Michael Radford**): Shakespearen näytelmälle uskollinen elokuva. Juutalaisen Shylockin roolissa nähdään **Al Pacino** ja Antonio-kauppiaan roolissa **Jeremy Irons**. Miehen asuun pukeutunut Portia-neito ratkaisee kinkkisen velkatilanteen.

Kuolema Venetsiassa (1971, ohjaus **Luchino Visconti**): Puolalaisnuorukainen sekoittaa vanhenevan taiteilijan päin Lido di Veneziaan hiekkarannalla. Elokuvasarjassa Gustav von Aschenbach on säveltäjä, ei kirjailija, ja hänen romahdustaan siivittää **Gustav Mahlerin** riipaisevan kaunis musiikki.

Dogen palatsin kulmaa koristaa syntiinlankeemus.

Venetsiaa suojelee Pyhä Markusta symboloiva siivekäs.

Venetsian rappiossa on hienostunut sävy.

Venetsiaan on luontevaa saapua vesiteitse.